

Bruin, J. T. de (2005). *Multicultureel drama? Populair Nederlands televisiedrama, jeugd en etniciteit.* **Otto Cramwinckel Uitgever: Amsterdam.**

D'Haenens, L., Van Summeren, C., Saeys, F., & Koeman, J. (2004). *Integratie of identiteit? Mediamenu's van Turkse en Marokkaanse jongeren.* **Amsterdam: Boom.**

De laatste jaren wordt er gediscussieerd over de veronderstelde samenhang tussen problemen in de multiculturele samenleving en de media. Negatieve beeldvorming van allochtone jongeren en de invloed hiervan op de Nederlandse samenleving in het algemeen en allochtone jongeren specifiek zijn terugkerende onderwerpen. Desondanks is de mediabeleving van allochtone jongeren weinig onderzocht. Onlangs verschenen er twee boeken die wél ingaan op deze kwesties. Een belangrijke conclusie van beide onderzoeken is dat de etnische afkomst van jongeren weinig relevant is voor hun mediagebruik en mediabeleving. Het veronderstelde verband tussen de multiculturele samenleving en de media wordt hiermee tenminste ter discussie gesteld.

In zijn dissertatie stelt De Bruin de vraag "Welke identiteiten construeren jongeren met diverse etnische achtergronden in relatie tot populair Nederlands televisiedrama?" (p. 39). De Bruin hanteert een cultural studies benadering, waarmee de aandacht ligt op de betekenis van (populaire) cultuur in het dagelijkse leven van jongeren. Om zijn onderzoeksvraag te beantwoorden gaat De Bruin uit van de notie dat identiteit geconstrueerd wordt in een articulatie van representatie en interpretatie. Het eerste duidt op de vraag hoe jongeren en etniciteit gerepresenteerd worden in Nederlands televisiedrama. Met behulp van frames ontleend aan Erving Goffmanⁱ vond een inhoudsanalyse van Nederlands televisiedrama plaats en wordt een beeld geschetst van de representaties van jongeren en etniciteit. Articulatie van interpretatie doelt op de manieren waarop jongeren van verschillende etnische afkomst deze representaties interpreteren. Middels focusgroepen en diepte-interviews is onderzocht hoe jongeren betekenis geven aan televisiedrama en welke identiteiten zij zelf in relatie hiertoe construeren. De interpretatie van deze representaties wordt door jongeren in performatieve stijlen uiteen gezetⁱⁱ. De Bruin concludeert dat jongeren met behulp van deze performatieve stijlen drie identiteitsconstructies bewerkstelligen: een 'smart self', een 'sensitive self', en een 'moral self'. Het in het oogspringende ontbreken van "absolute verschillen naar etniciteit" (p. 184) is de kern van De Bruins betoog. Het is met een processuele opvatting van etniciteit (volgens Gerd Baumann) niet zinnig om jongeren op hun etniciteit vast te pinnen. "Etniciteit is

afhankelijk van de situatie en individuen hebben zelf invloed op de betekenis van hun etniciteit door zich te positioneren in verschillende bronnen van afkomst." (p. 22). Etniciteit wordt dan opgevat als een dynamisch construct en niet als determinerende karakteristiek. De Bruin biedt jongeren hiermee de ruimte om hun identiteit op eigen wijze te articuleren.

De kracht van De Bruin ligt in de benadering van identiteit als articulatie tussen representatie en interpretatie. Het geschetste beeld van beschikbare representaties in televisiedrama, voorkomt dat het onderzoek naar de interpretaties van jongeren afhankelijk wordt van de opinies van jongeren zelf over deze representaties. Deze kracht wordt enigszins ondergraven door een wat oppervlakkige analyse van de focusgroepen en interviews. Hoewel de drie stijlen waarmee jongeren zichzelf presenteren duidelijk naar voren komen en geïllustreerd worden met interviewfragmenten, lijkt de analyse hier en daar wat vluchtig. Zo wordt aan een uitspraak als "Ik vind zijn haar wel gaaf, eh ... op het eind van de serie heeft ie een straaltje bloed hiero, dan ziet ie er wel stoer uit." (p. 170) een probleemframe gekoppeld. De combinatie bloed en stoer is wellicht in het publieke debat een probleem, voor deze informant lijkt het eerder een interessante vertoning.

Leen d'Haenens, Cindy van Summeren, Frieda Saeys & Joyce Koeman, geven in hun (voor onderwijsdoeleinden bedoeld) boek antwoord op de vraag hoe Turkse, Marokkaanse en autochtone jongeren uit Nederland en Vlaanderen gebruik maken van verschillende media en welke plaats media innemen in hun leven. Zij concentreren zich op het mediagebruik van jongeren, hoewel deze invalshoek pas halverwege het boek duidelijk wordt wanneer D'Haenens et al. stellen dat dit onderzoek behoort tot de receptiestudies: "waarin wordt nagegaan in welke mate en op welke wijze allochtonen gebruik maken van het media-aanbod." (p. 103).

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden wordt in het eerste, theoretisch deel van het boek een brede context ontvouwen. Aan de hand van verschillende opvoedingsstijlen onder Turkse, Marokkaanse en autochtoon Nederlands en Vlaamse gezinnen, en een historisch overzicht betreffende het integratiebeleid van Nederland en Vlaanderen wordt deze context uiteengezet. In het tweede deel worden de resultaten besproken van een survey dat in zowel Nederland als Vlaanderen onder 810 allochtone en 214 autochtone jongeren gehouden werd. Er wordt een uitgebreid overzicht van het mediagebruik van deze jongeren geschetst. Belangrijk, omdat er weinig onderzoek is dat specifiek ingaat op etniciteit en mediagebruikⁱⁱⁱ.

Qua structuur is het boek buitengewoon helder, terwijl de weergave van resultaten soms te wensen over laat. De verschillen tussen etnische groepen zijn klein en verschil wordt vaker opgemerkt ten aanzien van kenmerken als opleidingsniveau en sekse. De auteurs hebben geprobeerd om een genuanceerd beeld te schetsen, waardoor de resultaten deels te gedetailleerd, en daarmee onoverzichtelijk zijn geworden. Door verschillen te benadrukken, krijgt hetgeen wel gebeurt, zoals de verschillende typen mediagebruikers^{iv}, minder aandacht dan verdiend. Daarnaast is het soms niet duidelijk of men over het mediagebruik van allochtone, autochtone, of beide groepen jongeren spreekt. De meerwaarde van het feit dat het onderzoek zowel in Vlaanderen als in Nederland, als onder allochtone en autochtone jongeren heeft plaatsgevonden wordt daarmee beknot.

Een opvallende overeenkomst tussen beide studies is dat de resultaten benadrukken dat er weinig verschillen tussen jongeren te wijten zijn aan etnische afkomst. Een kleine uitzondering wordt gevormd door Turkse jongeren, die zich zowel qua mediagedrag als in hun articulaties van interpretatie enigszins onderscheiden van andere jongeren. D'Haenens et al. lijken met hun gedetailleerde beschrijving van resultaten vast te willen houden aan het uitleggen van etnische verschillen en bieden zo geen ruimte aan een van de hoofdconclusies (p. 199): "Het mediagedrag van allochtone jongeren vertoont over het algemeen meer overeenkomsten dan verschillen met dat van autochtone leeftijdgenoten." De Bruin neemt meer afstand van het etniciteitsvraagstuk en arrangeert etniciteit als een van de factoren die voor jongeren bij het bepalen van identiteit en positie in de samenleving een rol spelen. De Bruin haalt Verkuyten (1988, 242-243) aan en benadrukt in zijn conclusie nogmaals dat jongeren vastpinnen op hun etniciteit te kort doet aan de rijkdom van hun levensinhouden.

Tot slot lijken beide boeken vooral een goede aanvulling op elkaar. Waar De Bruin vragen stelt waarom Turkse meisjes een andere interpretatie lijken te geven aan representaties in televisiedrama dan andere meisjes, geven d'Haenens et al. op deze vragen juist antwoord. Waar De Bruin de plaats van televisie, en daarmee het mediagebruik, uiterst summier behandelt, gaan d'Haenens et al. hier juist uitgebreid op in en geven zij een context aan dit mediagebruik in termen van gezinsstructuur, overheidsbeleid en jongerencultuur. Zo is d'Haenens et al. een goede context om het onderzoek van De Bruin in te plaatsen en geeft De Bruin antwoord op de vraag die het onderzoek van d'Haenens et al. onherroepelijk oproept: wat is de betekenis van dit mediagebruik voor de ontwikkeling van

identiteit en de bepaling van de maatschappelijke positie door jongeren van verschillende etnische afkomst?

SKO. (2003, 1 maart). *Variabelen Weegprocedure*. Retrieved 4 april, 2005, from <http://www.kijkonderzoek.nl/>

ⁱⁱⁱ Het probleemframe, plezierframe en volwassenenframe en ontwikkelingsframe worden volgens De Bruin gebruikt om jongeren te representeren in populair drama. Het exotische frame, het complexe frame, het assimilatieframe en het discriminatieframe worden aangewend om etniciteit te verbeelden

ⁱⁱ Ten eerste de deconstructiestijl, waarmee jongeren laten zien dat zij zich bewust zijn van televisiedrama als een construct. Ten tweede onderscheidt De Bruin de moralisatiestijl, waarmee jongeren waardeoordelen vellen over hetgeen ze zien. Tot slot wordt de associatiestijl, waarin jongeren identificeren en meeleven met de verschillende personages.

ⁱⁱⁱ Stichting Kijkonderzoek selecteert bijvoorbeeld op geslacht, regio, sociale klasse en leeftijd. Het kijkgedrag van etnische minderheden is dus onzichtbaar (SKO, 2003).

^{iv} D'Haenens et al. onderscheiden zes subtypes van allochtone mediagebruikers naar gelang hun politiek-sociaal engagement en relatie met identiteit en normen en waarden: politiek geëngageerden, hedonisten, muticulti's, normgebondenen thuisland, roots searchers en normgebonden Nederland (p. 164).